

GEEN ANGST VOOR OPTIMISME!

Roos Euwe

Zijn alleen de dwazen vrolijk? Of is het dwaas niet vrolijk te zijn? Vijf voorstellingen die niet voor de gemakkelijke weg kiezen en confronteren dankzij hun optimisme.

Ik ben niet graag pessimistisch, maar dat is best lastig in het Nederland van vandaag. Door hedendaagse denkers, kunstenaars, theatermakers worden de huidige crises (economie, ideologie, milieu) vaak pijnlijk blootgelegd; pijnlijk omdat we er zelf natuurlijk net zo goed onderdeel van zijn. Ik ben vaak op een ambigue manier opgelucht als iemand zijn of haar vinger precies op de zere plek weten te leggen; het maakt mij verontwaardigd, alert, maar ook een beetje mistroostig. Hoe beter iemand weet de verwoorden waar het allemaal aan schort, hoe moeilijker het wordt om hoopvol te zijn. Ik neem het voor lief, het lijkt lastig om kritisch en optimistisch te zijn tegelijkertijd. Geboren in 1988, lijkt idealisme iets uit een ver verleden waar ik geen deel van uitmaak.

Volgens de Vlaamse theatercriticus Wouter Hillaert is optimisme één van de laatste taboes in het land van het artistieke, gesubsidieerde theater. “De wereld is in crisis en gaat gigantisch naar de kloten, terwijl de mens innerlijk verscheurd is en niet tot samenleven in staat blijkt. Andere mens- en wereldbeelden wordt de toegang ontzegd.” schreef Hillaert in het themanummer *rekto:verso* over taboes (februari 2012). Van theatermakers, vervolgt hij, wordt er niet verwacht dat ze met oplossingen komen. “De roeping van de theatermaker is te tonen wat niet werkt, te deconstrueren en te ontmaskeren.” In een uitgebreid artikel over de voorstelling *Wat nodig is* van Laura van Dolron, beschrijft Hillaert hoe zij met Oscar van Woensel en Steve Aernouts deze, en andere theaterregels overboord gooit door in een oprecht verhaal, en op een aardige maar moralistische toon te vertellen hoe we het allemaal veel beter kunnen doen.

“Toen ik “non-conformistisch” was, was ik de droom van elke marketingfiguur, een ideale antikapitalistische topconsument. (...)

Ik praatte over vrijheid met een sigaret, een biertje en een mobieltje in mijn hand. Blijkt nu dat vrijheid discipline is! Wie had dat gedacht? ... Nou, ik niet.”

Hun oprechtheid maakt inderdaad dat deze boodschap niet tenenkrommend is. In eerdere voorstellingen nam Van Dolron je mee in haar gedachten over wat er mis is met de mensen en de wereld - om vervolgens de situatie om te keren en zichzelf ook nog eens onderuit te halen. In *Wat nodig is* is de pijnbank ingewisseld voor een zacht stoeltje en komt er geen omkering. Deze keer plakken ze een pleister op de wonden die vaak als ongeneesbaar worden verklaard.

Van Dolron is bovendien niet de enige die expliciet een andere, positieve manier van denken in gang wil zetten. In *Mahabharata* (januari 2012) vertelt Marjolein van Heemstra hoe ze op zoek ging naar leeftijdsgenoten over de hele wereld, omdat ze ervan overtuigd was dat er “iets” is dat mensen verbindt. In India ontmoette ze Satchit Puranik, een acteur met wie ze besloot deze voorstelling te maken. Samen vertellen ze met humor en zonder opsmuk over hun zoektocht naar het “iets” dat ons verbindt. Over hoe ze op hun negende dachten dat de wereld er uit zou kunnen zien als een Benetton-reclame met lachende blanke, rode, gele en zwarte mensen. Hoe ze daarin teleurgesteld werden, maar boven alles wilden proberen cynisme de baas te blijven. In combinatie met de onwaarschijnlijke oprechtheid van hun verhaal, kan je als publiek mee in hun hoop naar een mooiere, betere wereld. Wat een opluchting.

In *Wij zijn blij* wilde Jetse Batelaan (Ro Theater, maart 2012) bewijzen hoe het tonen van geluk een daad van verzet kan zijn. Verzet tegen een heersend cynisme, een publieke opinie die kunstmatig negatief wordt gehouden, alles wat crisis wordt genoemd. Het was hoog tijd voor een blijde voorstelling, in reactie op “al die lui, het kabinet, ruziezoekers. Wat is er vervelender voor hen die ons klein willen krijgen als we gewoon ongeneeerd gelukkig gaan doen?” aldus Jetse Batelaan in een radio-interview.

Stomverbaasd keek ik in een vrolijk kanariegeel gewaad dat ik omgehangen had gekregen naar de ongeveer vijftig Rotterdammers die zich hadden aangemeld om in een gele schouwburg te laten zien en horen wat hen blij maakt. Jeux-de-boules bijvoorbeeld, korfbal, dansen of muziek maken. Misschien is het wel zo simpel. De ongeneeerd gelukkige mensen steken scherp af tegen de drie Ro-acteurs (Herman Gilis, Hannah van Lunteren en Bart Slegers) die in hun “niet zo blijde scènes” ongemakkelijke

situaties spelen. Hoe reageer je bijvoorbeeld wanneer iemand op de beleefdheidsvraag “hoe gaat het?” van wal steekt met een lang en triest verhaal? Hoe herkenbaar die situaties ook zijn, de acteurs worden langzamerhand steeds meer kunstmatige karikaturen, bepaald door hun vastgelegde regels en sociale conventies. Hoe herkenbaar ook, uiteindelijk kan ik niet anders dan meegaan in de aanstekelijke blijheid van de jeux-de-boules vereniging en meegaan in de polonaise in de slotscène.

Ook *With happy end* (oktober 2012) had, zoals de titel al doet vermoeden, een vrolijk einde. Dat terwijl het collectief Kamp Kalf (Joost Maaskant, Annelies van Hullebusch, Pieter van den Bosch en Emile Zeldenrust) zich in eerste instantie zorgen lijkt te maken.

“Wij zijn vier niet zo actieve en licht onervaren kneuzen op het gebied van seks. Wij begrijpen niet wanneer iets seks is en wanneer iets geen seks meer is. Tijdens onze voorstelling gaan wij deze grenzen tonen, zonder dat u tot op het einde van uw leven seks zal verafschuwen en haten.”

De vier makers ontvangen hun publiek spiernaakt en met open armen in een tot camping omgebouwde theaterzaal, en laten ons getuige zijn van hun experimenten. Eerder dan hun seksuele grenzen zochten ze de grenzen op van de schaamte voor hun eigen lichaam, van elkaar, en wanneer iets ongepast is. *With happy end* had ook een provocerende voorstelling kunnen worden maar is dat niet, dankzij de onvermoeibare vrolijkheid van de vier. Telkens komt er weer een nieuwe poging: wie wil er met een naakte Pieter op de foto? Kan een lichaam ook als muziekinstrument gebruikt worden? Hoe overtuigend kunnen we een orgasme nabootsen? Hoe meer pogingen, hoe enthousiaster we als toeschouwer worden. Want uiteindelijk kunnen we de regels om een onderscheid te kunnen maken tussen schaamte en schaamteloosheid, immers zelf maken. Deze keer zijn ze uitgezet in deze theaterzaal, maar kunnen we ze ook doortrekken naar de foyer, het café, naar buiten? Als aan het eind de deuren opengaan, blijven de meeste toeschouwers in de zaal waar het inmiddels erg gezellig is en je bent vergeten dat er nog altijd vier naakte spelers rondlopen.

Moet je een dwaas zijn om een vrolijke voorstelling te maken? Ik denk het niet. Deze vier voorstellingen confronteerden me allemaal op een manier met hoe gemakkelijk ik doorgaans vrolijkheid verbind aan platheid en naïviteit. Hoe gemakkelijk het eigenlijk is om een slogan als “Een

betere wereld begint bij jezelf” af te doen als ouderwets. Bovendien, een betere wereld begint dan wel bij jezelf, meestal ben je geneigd daar ook te eindigen. Als de grote, boze wereld inderdaad te groot is om te veranderen, is het makkelijker ons eigen, individueel geluk na te streven. De wereld gaat naar de kloten, maar ik ben tenminste blij? Dat zou pas cynisch zijn. De vraag na het zien van deze voorstellingen is dus niet zozeer ‘waar te beginnen’, zoals ik hierboven schreef, maar vooral: hoe houdt mijn geluk verband met de wereld om ons heen? Volgens filosoof Peter Sloterdijk is dat de crux van de hedendaagse mens. In zijn boek met de dwingende titel *Je moet je leven veranderen* constateert Sloterdijk dat er we door de mondiale crises onze onschuld en onwetendheid zijn verloren, dat de cultuur van “frivoliteit” definitief over is. In een interview licht hij toe:

“Het typische van frivoliteit is dat mensen kiezen voor levensvormen waarvan ze weten dat ze niet kunnen blijven duren. Het begrip duurzaamheid past niet in de frivoliteitscultuur. Escapisme is het wezen van de mens, maar mensen accepteren daarmee een corrupte ethiek. Mijn oproep luidt: “Escape from escapism.””

Het is misschien wel het moeilijkst om vrolijk en niet frivol te zijn, en daarin ligt denk ik de moed van de bovengenoemde voorstellingen. De poging om ondanks alles actief optimistisch te zijn, zonder ironie - ondanks onze wetenschap van het feit dat de kleurige foto's uit de Bennetonreclames niet echt zijn; ondanks dat het plat lijkt om enkel vrolijk te zijn; ondanks dat het met de vrije seks uit de jaren zeventig niet per se goed is afgelopen. Is het misschien dwazer om niet vrolijk te zijn?

Tot slot: Natuurlijk, buiten was het toch aardig koud, dus gingen de kleren na een happy end weer aan. Het blij publiek ging weer naar huis, de volgende dag wachtte zoals gewoonlijk het werk weer.

“Ja, de hypotheek moet betaald, de kindjes naar school en een leuke auto; genoeg redenen om niet je niet aan te sluiten bij de dissidenten”, werpen de spelers van de Warme Winkel op in hun laatste, prachtige voorstelling *Jandergrouwd*. Maar gaat het daar nu werkelijk om? Natuurlijk, de wereld is nog steeds in crisis en gaat gigantisch naar de kloten. Maar als we iets willen veranderen, als we geen deel uit willen maken van een heersend systeem, of dat nu een Russische dictatuur is of een markteconomie, dan kan dat. De dwazen zijn niet bang, zeker niet voor optimisme.

Nog te lezen en zien:

Ik zeg u, de crisis zal een nieuwe elite brengen, interview met Peter Sloterdijk:

[http://www.vn.nl/Standaard-media-pagina/
PeterSloterdijkIkZegJDeCrisisZalEenNieuweEliteBringen.htm](http://www.vn.nl/Standaard-media-pagina/PeterSloterdijkIkZegJDeCrisisZalEenNieuweEliteBringen.htm)

Jandergrouwd van de Warme Winkel, tot en met 21 december in Amsterdam

http://www.dewarmewinkel.nl/schedule/index/?page=speellijst&evt_id=24

